

Susret s tradicijskim glazbovanjem u predškolskoj ustanovi - Dječji vrtić "Crvenkapica"

Baldaš, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:118466>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA BALDAŠ

**SUSRET S TRADICIJSKIM GLAZBOVANJEM U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI –
DJEČJI VRTIĆ “CRVENKAPICA”**

Završni rad

Pula, rujan, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA BALDAŠ

**SUSRET S TRADICIJSKIM GLAZBOVANJEM U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI –
DJEČJI VRTIĆ “CRVENKAPICA”**

Završni rad

JMBAG: 0303063340

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Metodika glazbene kulture

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Posebne pedagogije

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin

Pula, rujan, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Sara Baldaš, kandidat za prvostupnika Preddiplomskog stručnog studija predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Potpis

U Puli, 14. rujna 2020. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Sara Baldaš dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Susret s tradicijskim glazbovanjem u predškolskoj ustanovi – Dječji vrtić „Crvenkapica“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 14. rujna 2020.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. NEMATERIJALNA GLAZBENA BAŠTINA ISTARSKO-PRIMORSKOG PODRUČJA	3
2.1. Baština.....	3
2.2. Nematerijalna glazbena baština Istre	3
3. OSNOVNE ZNAČAJKE TRADICIJSKOG GLAZBOVANJA	5
3.1. Tradicijska glazbala	5
3.1.1. <i>Aerofona glazbala</i>	5
3.1.2. <i>Kordofona glazbala</i>	9
3.1.3. <i>Idiofona glazbala</i>	11
3.1.4. <i>Membranofona glazbala</i>	11
3.2. Istarska ljestvica.....	11
3.3. Narodno pjevanje u Istri	13
3.4. Istarski narodni plesovi.....	15
3.4.1. <i>Šetepaši</i>	16
3.4.2. <i>Špic polka</i>	17
3.4.3. <i>Stara istarska polka</i>	18
3.4.4. <i>Mazurka</i>	18
3.4.5. <i>Valcer</i>	19
3.4.6. <i>Balun</i>	19
3.4.7. <i>Plesna igra – ples s jastukom i ples sa stolicom</i>	21
4. GLAZBENE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU „CRVENKAPICA“ POREČ	23
4.1. Dječji vrtić „Crvenkapica“ Poreč	23
4.1.1. <i>Glazbene aktivnosti u vrtićkim skupinama</i>	24
4.2. Obrada pjesme „Dječja poskočnica“ u obliku brojalice	25
4.3. Obrada pjesme „Miš mi je polje popasala“	29
4.4. Obrada narodnog plesa „Balun“ – glazbena aktivnost.....	32
5. ZAKLJUČAK.....	40
6. LITERATURA	41
7. SAŽETAK.....	42
8. SUMMARY	43

1. UVOD

Na sjevernom dijelu Jadrana nalazi se najveći poluotok Hrvatske, Istra. Kroz dugu i bogatu povijest bila je mjesto prožimanja mnogih kultura. Rimljani, Histri, Grci, Talijani i Hrvati samo su neki od onih koji su svojom prisutnošću, običajima i radom na poluotoku ostavili trag. Običaji predstavljaju način života, rada i ponašanja ljudi, a nastali su kao sredstvo prenošenja vrijednosti. U istarskoj kulturi običaji su se prenosili s koljena na koljeno pa se na taj način istarska kultura i tradicija uspjela očuvati. Jedan od najvažnijih naslijeđa Istre pripisuje se upravo istarskom folkloru. Današnje stanovništvo to naslijeđe čuva, oplemenjuje ga i osuvremenjuje.

Tradicijska se kultura kroz povijest nadograđivala i prenosila usmenim ili pismenim putem. Nematerijalna baština Istre polazište je brojnih umijeća, a najčešće se prenosila usmenom predajom te je zato važno da se taj specifičan oblik kulturne baštine sačuva, prenosi i zaštititi od nestajanja. Hrvatsko stanovništvo Istre osim što je pozornost privlačilo čakavskim narječjem i književnošću, svoje su važne trenutke i osjećaje izražavali folklornim stvaralaštvom. U prenošenju nematerijalne kulturne baštine važnu ulogu imaju odgojitelji, roditelji i starije generacije koje mogu tradiciju otrgnuti od zaborava i prenijeti na nove, mlađe generacije.

U periodu trogodišnjeg akademskog obrazovanja praćen je rad odgojitelja i suradnika Dječjeg vrtića „Crvenkapica“. Također omogućeno je i praćenje mnogih aktivnosti koje su odgojiteljice provodile s djecom pa tako i aktivnostima s glazbenim izražajem. U ovom radu prikazat će se tri primjera odrađenih glazbenih aktivnosti u skupinama djece mlađeg, srednjeg i predškolskog uzrasta koje su se održale u Dječjem vrtiću „Crvenkapica“.

Detalji o glazbovanju u Istri i glazbenim aktivnostima, koji su provedeni u predškolskoj ustanovi, slijede u nastavku rada.

2. NEMATERIJALNA GLAZBENA BAŠTINA ISTARSKO-PRIMORSKOG PODRUČJA

2.1. BAŠTINA

Baština ili djedovina je nasljeđe koje se nasljeđuje od predaka. To je odnos koji povezuje prošlost, sadašnjost i budućnost. Djedovina nam daje pravo na korištenje, ali i čuvanje te prenošenje nasljeđa na buduće generacije. Zbog svoje materijalne strukture, baština je vrlo osjetljiva i sklona propasti. Najčešća propadanja dešavala su se u selima i povijesnim gradovima, a uzrok tomu bili su ratovi, neadekvatno održavanje i nedovoljna svijest o vrijednosti baštine.¹

2.2. NEMATERIJALNA GLAZBENA BAŠTINA ISTRE

Plesna i glazbena tradicija istarskog poluotoka bogata je i raznovrsna. Stoljećima je već zapečaćena u svijest naroda ovog prostora. Kroz povijest Istra se susrela s utjecajima, germanske, francuske i talijanske kulture. Usprkos tim utjecajima stanovništvo istarsko-primorskog područja uspjelo je sačuvati svoju baštinu. Na istarsko-primorskom području njeguje se, između ostalog, pjevanje, sviranje i ples. Glazba Istre razlikuje se po mnogočemu od drugih područja, a ljepotu glazbi dodatno daju pisani zapisi na čakavskom narječju.

U knjizi *Piskaj-sona-sopi* Dario Marušić tumači da se istarska glazbena baština dijeli na pjevanje starije i novije baštine. U stariju baštinu ubraja dvoglasje u takozvanoj istarskoj ljestvici, dvoglasje s Ćićarije i diskantno dvoglasje. U noviju baštinu svrstava tonalnu glazbu.² Osim glazbene podjele Daria Marušića, Renato Pernić je u svojoj knjizi *Meštri, svirci i kantaduri* istarsko-primorsku glazbu podijelio na pet tipova pjevanja, a to su: pjevanje „na tanko i debelo“, bugarenje, crkveno obredno pjevanje, narodnu glazbu otoka Sušaka i narodnu glazbu talijanske etničke zajednice. Prema do sad objavljenim teorijama i podjelama, u Istri razlikujemo sljedeće načine: dvoglasno pjevanje „na tanko i debelo“, pjevanje „u dva“, bugarenje koje je karakteristično za sjever Istre i Hrvatsko primorje, tarankanje, glagoljaško pjevanje, pjevanje istarskih Talijana, bitinada, mora kantada te pjevanje Perojaca.³

¹ Vuković, 2011: 8.

² Marušić, 1995: 12.

³ Gortan-Carlin., Pace, i Denac, 2014: 65-68.

Sa saznanjem da se nematerijalna baština mora zaštititi za buduće naraštaje, 2003. godine Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) prihvaća Konvenciju za zaštitu nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske. UNESCO je specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda za intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, znanosti i kulture. Cilj Konvencije je briga o tradicijskoj baštini, podizanje svijesti o važnosti nematerijalne baštine, očuvanje kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti. Na sastanku Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu koji se održao 2009. godine u Abu Dhabiju na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi upisano je čak trinaest dobara na području Hrvatske, od čega se dva nalaze na istarsko-primorskom području.⁴

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja je karakteristični stil folklorne glazbe koja je jedna od zaštićenih nematerijalnih dobara na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi. Naime zaštićena je istarska ljestvica koja je karakteristična za istarsko područje, ali i dvoglasno pjevanje koje se zasniva na netemperiranim tonskim odnosima i specifičnoj boji tona.⁵

Zvončari, bučni i šareni istjerivači zlih sila Kastavšine također su jedni od odabranih za zaštitu nematerijalne baštine istarsko-primorskog područja upisani na UNESCO-voj listi. Specifični su po načinu odijevanja jer su naopako ogrnuti u ovčju kožu, s maskom na licu i zvonima oko struka po kojima su nazvani zvončarima. Ovaj običaj sadržava niz obilježja koja su usko vezana uz utjelovljenje drevne magije. Naime, grupa od nekoliko muškaraca obilazi svoja i obližnja sela po tradicijskim putevima. Zvonima se stvara buka jer su vjerovali da time zvončari tjeraju zlo, a maska na licu bi pretrpjela udar negativnih sila čime bi ih zaštitila u opasnom izlaganju silama.

Ovaj se običaj održava potkraj zime. Danas se njeguje zbog međusobnog druženja i bolje komunikacije unutar zavičaja. Svake se godine povećava broj zvončara, ali i rute po kojima se organizira ophoda. Uz ove običaje usko su povezana specifična jela, izrađivanje maski, oglavlja i zvona. U vrijeme odvijanja ovih rituala zvončari koriste različite plesove, glazbu i različite oblike društvenog ponašanja.⁶

⁴ Ceribašić, 2013: 192.

⁵ Ibid., str 246.

⁶ Ibid., str. 215.-220.

3. OSNOVNE ZNAČAJKE TRADICIJSKOG GLAZBOVANJA

U današnje vrijeme folklorna baština ima veliku važnost za društvo. Tijekom vremena folklor je svakim danom sve više nestajao. Narodni instrumenti, plesovi, pjevanje i nošnja koja opisuje istarsku tradiciju, mogli su lako pasti u zaborav. No, u 20. stoljeću melografi poput Matka Brajše-Rašana, Ivana Matetića Ronjgova, Slavka Zlatića i mnogih drugih su radom spasili istarsku glazbenu baštinu od nestajanja. Proučavanjem i sakupljanjem podatke te melografiranjem tradicijskih napjeva, harmonizacijom napjeva ili korištenjem tih napjeva u umjetničkoj glazbi, istarska se glazba uspješno sačuvala od zaborava.

3.1. TRADICIJSKA GLAZBALA

U Istri se susrećemo s bogatstvom kada se govori o narodnim instrumentima. Istarski je narod vješto ručno izrađivao instrumente, a znanje se prenosilo predajom od starijih generacija. Erich Moritz von Hornbostel i Curt Sachs su 1914. godine klasificirali narodne instrumente na aerofone, kordofone, idiofone i membranofone.⁷ Aerofona glazbala su najčešća tradicijska glazbala u Istri, a to su: roženice, šurle, mih, duplica, sopelica, armonika triestina te organić, okarina i klarinet. Uz aerofona glazbala, pronalazimo i kordofona glazbala kao što su: ćićske tamburice, bajs i vijulin, a nešto manje zastupljena su idiofona glazbala poput čegrtaljke i grata te membranofona glazbala poput defa i bubnjeva.⁸

3.1.1. Aerofona glazbala

Najrasprostranjenije i najstarije narodno istarsko glazbalo je mih ili kako ga još nazivamo mijeh, meh, mešnice. Veći dio instrumenta sastoji se od mješine koja je napravljena od jareće ili janjeće kože. Kroz kanele, dio koji je napravljen od kosti, plastike ili drveta, upuhuje se zrak u mih. S unutarnje strane kanele nalazi se ventil (zaletavac) koji sprječava izlaz upuhanog zraka. Kolarin, koji spaja kožni dio instrumenta s prebiraljkom, utakne se u did (bačvica, tulac). Mih se svira tako što se

⁷ Službena stanica Etnografskog muzeja Istre, <http://www.iti-museum.com/hr/zbirke/etnografski-muzej-istre/o-tradicijskim-instrumentima-u-istri-i-metodologiji-strucne-obra/>, 15.05.2020.

⁸ Gortan-Carlin, Pace, i Denac, 2014: 69-98.

upuhani zrak u mješini pritišće laktom i tako se zrak gura kroz prebiraljku. Prebiraljka ili mišnica je dvocijevno klarinetsko glazbalo koje ima rupice (škuje), a izrađuje se najčešće od šimšira, trešnje, smreke ili maslinova drva. Mišnica ili prebiraljka je napravljena od jednog komada drva s dvije usporedne cijevi koje sadrže rupice. Na lijevoj strani se izbuše tri rupice (škuje), a na desnoj strani pet rupica. Na mišnici se nalazi pisak od trstike koji se pričvrsti za svaku cijev na gornjoj strani svirala. Mišnicu se najčešće koristi kao solističko glazbalo, no često se može susresti u sastavu s roženicama kao pratnja tarankanju.⁹

Slika 1. Mih i mišnice

(Slika preuzeta s: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/mih-i-misnice>, 30.05.2020.)

Uz mih, najrasprostranjenije i najraširenije istarsko drveno puhaće glazbalo je roženica. Roženice su poznate po različitim imenima poput sopele, sopile, supiele i tororo, a njihovo ime ovisi o području u kojem se nalaze. Postoje dvije vrste roženica, vela i mala, a razlikuju se po intonaciji i veličini. Mala (tanka) roženica dugačka je oko 50 centimetra, a vela (debela) roženica oko 65 centimetra. Gradi se od različitih vrsta drva poput trešnje, oraha, masline i dr. Drvo se prije obrade moralo sušiti čak i do 5 godina, a zatim se obrađivalo na starinskom stroju na nožni pogon, dok se danas to obrađuje tokarilicama na električni pogon. Roženica je vrlo slična današnjoj oboi, a sastoji se od četiri dijela. Na gornjoj strani svirala nalazi se valjkasti drveni stupić kojeg nazivamo špulet, a na njemu se usađuje pisak koji se sastoji od dvostrukog jezička napravljena od dva tanka lista trstike. U nastavku špuleta nalazi se prebiraljka ujedno

⁹ Ibid., str. 80.

i glavni dio roženice na kojoj je izbušeno šest jednako udaljenih rupica. Na donjem djelu glazbala nalazi se ljevkast drveni tulac (lijak) koji je pričvršćen za prebiraljku, a služi za pojačati intenzitet njegova zvuka. Ton se dobiva upuhom zraka kroz pisak, a njegova kvaliteta tona i boja zvuka ovisi o kvaliteti piska. Roženice se najčešće sviraju samostalno, a uz vokalnu pratnju uvijek se koristi samo mala roženica. Najpoznatije svirke u kojima možemo pronaći roženicu su mantinjada, balun, polka i mazurka.¹⁰

Slika 2. Roženica

(Slika preuzeta s: <http://us-mbrasana.skole.hr/fotogalerija?show=album&id=4>, 30.05.2020.)

Drveno puhaće glazbalo nalik flauti, ali netemperiranog ugođaja pripisuje se duplicama. Duplice su poznate po različitim nazivima, ovisno o dijelu Istre u kojem se koriste. Najčešći nazivi koji se koriste za njih su duplice, svirale, šurle, dvojnice, vojkinje, fidulice. Ovo su glazbalo masovno koristili pastiri u paši tijekom čuvanja ovaca i goveda pa su po tome duplice još dobile ime ovčarice i volarice. Glazbalo je izrađeno od jednog komada tvrdog drveta poput ulike, javora, trešnje, oraha ili murve koje se prije obrađivanja moralo sušiti 4 do 5 godina. Nakon što je drvo spremno za obradu, potrebno je probušiti dvije cijevi i prostor za umetnuti pisak. Kad su cijevi izbušene, na svakoj od njih potrebno je izbušiti rupice. Na lijevoj strani prebiraljke probuše se tri rupice, a s desne strane prebiraljke pet rupica od kojih se četiri nalaze s prednje strane, a jedna odostraga nasuprot prve rupice s prednje strane. Duplice nisu točno određene dimenzije, no važno je da su rupice sve jednako udaljene jer na taj način se dobiva točna intonacija i daje netemperirani ton. Melodija se može dobiti na tri različita načina u normalnoj niskoj skali, prepuhavanjem tj. jačim upuhom zraka gdje se dobiva za

¹⁰ Ibid., str. 84.-85.

oktavu viši ton ili kombinacijom jednog i drugog načina. Zbog slabijeg intenziteta zvuka, ovo se glazbalo rijetko koristilo za plesnu glazbu.¹¹

Slika 3. Duplice

(Slika preuzeta s: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/dvojnice>, 30.05.2020)

Puhaći instrument klarinetskog tipa sličan mišnicama i duplicama, ali prodornijeg zvuka zove se šurle. Za ovo glazbalo mogu se čuti nazivi poput svirale, roženice ili tutule. Šurle su sagrađene od dvije samostalne cijevi i svaka ima zaseban pisak napravljen od trstike. Prebiraljke su spojene u grljak ili did, zaobljeni prstenasti tuljak. Šurle imaju veliku sličnost s duplicama kada govorimo o broju rupica. Desna prebiraljka sastoji se od pet rupica od kojih se jedna nalazi sa stražnje strane, a služi za sviranje palcem. Na lijevoj prebiraljci s prednje strane nalaze se tri rupice. Zbog postojanja utora na grljku dokazano je da su se u prošlosti šurle koristile i kao prebiraljka na mihu. Zbog svojeg zvuka, šurle su se najčešće koristile kao pratnja plesu.¹²

Slika 4. Šurle

(Slika preuzeta s: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/detail/42/surle/>, 30.05.2020.)

Najmanje istarsko glazbalo, koje se danas još rijetko koristi i nalazi, naziva se sopelica. Oblikom je poput roženice, ali na vrhu ima drveni pisak. Sastoji se od jedne prebiraljke koja na sebi ima sedam rupica, jedna sa stražnje strane, dok ostalih šest

¹¹ Ibid., str. 73.

¹² Ibid., str 90.-91.

se nalaze s prednje strane. Ovo je glazbalo nekad bilo najrasprostranjenije, a danas se više ne gradi, rijetko se viđa i čuje. Sopelica je vizualna imitacija današnje blokflaute.¹³

Slika 5. Sopelica

(Preuzeto s: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/sopelice>, 30.05.2020.)

U obitelj aerofonih glazbala, ali mehaničkog tipa, pripada dijatonski instrument armonika trieština. Instrument se sastoji od jezičaka koji se nalaze na drvenim okvirima, a oni su smješteni u rezonantnim kutijama unutar harmonike. S desne strane harmonika se sastoji od 25 dugmadi smještenih u nekoliko redova, a s lijeve strane nalazi se od 6 do 12 basova. Pritiskom gumba koji u unutrašnjosti otvara određeni klapan dopušta se dolazak zraka do jezička i tada dolazi do proizvoda zvuka. Ovisno o harmonici, broj dugmadi se može razlikovati. Svako dugme ili bas proizvodi dva tona, kad se mijeh razvlači proizvodi jedan ton, a drugi kad se mijeh stišće. Armoniku trieštinu možemo pronaći kao samostalno glazbalo ili u sastavu s gunjcima.¹⁴ Gunjci je naziv za instrumentalni sastav uobičajen za sjever i sjeverozapad Istre. Ovaj sastav najčešće se može pronaći na većim okupljanjima poput zabava, svadbi i seoskih sajмова, a sviraju isključivo glazbu za ples.

Uz već navede autohtone netemperirane instrumente postoji još puhaćih instrumenata kao što su organić ili usna harmonika, okarina i klarinet. Najčešće možemo čuti organić i klarinet, a okarinu nešto manje.

¹³ Ibid., str. 89.

¹⁴ Ibid., str. 69.-70.

3.1.2. Kordofona glazbala

Kordofona glazbala su glazbala koja proizvode zvuk trzanjem, udaranjem ili gudanjem po napetim žicama. U Istri se možemo susresti s tek nekoliko kordofonih glazbala poput vijulina, tambure i bajsa.

Vijulin je poznat još kao viulin, violin, škat i mala gingulina. Radi se o violini koja je izrađena s određenim posebnostima. Položaj vijulina je drugačiji od klasične violine. Instrument se drži u nižem položaju naslonjen na prsa. Gudalo je isto kao i kod violine, no drži se nekoliko centimetra u unutrašnjosti od drvenog dijela štapa koji je namijenjen za držanje kod uobičajene violine. Vijulin se sastoji od četiri žice: g, d1, a1, e2. Ovaj se instrument izrađivao od javora ili smreke, a svirao se samostalno ili u narodnoj glazbi gunjaca.

Trzalačko glazbalo koje su nekada koristili pastiri poznato je kao cindra, ćićska tamburica ili tamburica s dvije žice. Ovo se glazbalo često koristilo kao pratnja plesu. Dugačka je oko 70 cm, ima dvije unisono ugođene žice, a na vratu je postavljeno u jednakom razmaku dvanaest žičanih prečki. Intervali se povećavaju kako se spuštamo s vrata prema tijelu glazbala. Na tijelu glazbala nalazi se pet zvučnih otvora od kojih je centralni otvor najvećeg promjera, a na samom vratu nalaze se dva drvena vijka. Glazbalo se najčešće izrađivalo od javora, klena ili kreka, a trzalica se izrađivala od ljuške goveđeg roga ili trešnjine kore.

Gudački instrument violončelskog oblika zove se bajs. Ovaj instrument nešto je veći od violončela, no manji od kontrabasa, a sastoji se od dviju žica. Oblik mosta je najzanimljivija posebnost bajsa. Prema Maršiću glazbalo nema dušu uobičajenu u gudaćih instrumenata, već u tu svrhu služi jedna nožica mosta koja se kroz četvrtasti otvor na glasnjači spušta do dna trupa. Gudalo koje se koristi za sviranje violončela nalik je pili, a izrađuje se od drvenog luka na kojeg su nategnute dlake konjskog repa. Ovaj se instrument izrađuje od divlje trešnje, klena ili javora, a za gornju dasku se koristi gorska smreka. Žice se izrađuju od životinjskog crijeva domaćih životinja poput ovce ili goveda. Bajs se može najčešće susresti u sastavu s gunjcima.¹⁵

¹⁵ Ibid., str. 92.-95.

3.1.3. *Idiofona glazbala*

Izvođenje zvuka kod idiofonih glazbala vrši se titranjem tijela kojeg se dobiva udaranjem, trzanjem, trljanjem ili treskanjem. Ovi su se instrumenti koristili kao ritmička pratnja pjevačkim narodnim pjesmama. Glazbala koja su se koristila u Istri bila su neodređene visine poput žlice, poklopaca, čaša sa žlicom, tanjur sa žlicom, grata, zvona, čegrtaljka i mnogih drugih.

Čegrtaljka, škrgetarnica ili škrebetalnica je glazbalo izrađeno od drveta ili trske. Sastoji se od rotirajućeg valjka koji se sastoji od udubina sličnih brazdama pričvršćenih u jednakim razmacima i drvene poluge koja s poklopcem pada na podlogu nakon što ju je podigao zubati nastavak. Mogu se pronaći u različitim veličinama, a one male mogu svirati i djeca. Najčešće su se koristile u crkvi kao zamjena za zvono u vrijeme Uskrsa. Glasne su i pridonose osjećaj za tempo koji ovisi o brzjoj ili sporijoj vrtnji.

Daska za pranje rublja koristila se i kao glazbalo, a nazivaju je grata. Možemo pronaći drvenu ili limenu gratu. Za dobivanje zvuka potrebno je grebati ili udarati po glazbalu. Najčešće svirač objesi gratu oko vrata i grebe po njoj drvenim štapićem. Ovaj instrument spada u improvizirane instrumente poput čaše, žlica, štapa ili stolica.

3.1.4. *Membranofona glazbala*

Membranofoni su glazbala koja proizvode ton pomoću vibrirajućih opni ili membrana. Najčešće se ova glazbala izrađuju od životinjske kože. Zvuk se proizvodi udaranjem, trljanjem, treperenjem ili trešnjom o glazbalo. Najpoznatija glazbala na istarskom području su razni bubnjevi od kojih se najviše koristio simbolo.¹⁶

Simbolo, poznat još kao def, izrađuje se od dva obruča na kojima je čavlicima pričvršćena životinjska koža. U unutrašnjosti instrumenta pričvršćene su šipke na kojima se nalaze metalni prsteni i metalne pločice. Na unutrašnjem dijelu simbola napravljen je otvor za ruku, dok se drugom rukom udaranjem o njega dobiva zvuk. U Istri se osim defa još koriste instrumenti poput češlja s papirom i list.

3.2. **ISTARSKA LJESTVICA**

Od davnina narodna je glazba imala važnu ulogu na istarskom poluotoku, a razvijala se kroz povijest te tradicijom dospjela do nas. Već prošlog stoljeća istarsko-

¹⁶ Službena stranica Proleksis enciklopedija, 04.05.2020., <https://proleksis.lzmk.hr/36075/>

primorska narodna glazba postala je predmet istraživanja melografa i etnomuzikologa. Otac melografa i etnomuzikologije bio je Franjo Ksaver Kuhač koji je mnogo pridonio u očuvanju istarske glazbe. On je sakupio narodne napjeve i zapisao ih u zbirku „*Južnoslavenske narodne popjevke*“ gdje se nalaze i pjesme istarskog područja.¹⁷

Uz Franju Kuhača, veliku ulogu imao je i Ivan Matetić Ronjgov. On je svoj život posvetio tome da pokaže i dokaže čitavom svijetu da je istarsko-primorska glazba originalna te dostojna izvođenju. No, najviše se založio da trinaest stotina godina stara tradicijska glazba ne izumre i padne u zaborav. Ronjgov je započeo svoju karijeru kao nastavnik, a u daljnjoj karijeri bavio se i skladanjem i melografijom. Uz nastavničku karijeru, putovao je Istrom i Hrvatskim primorjem te zapisivao narodne pjesme. Naporno je istraživao i izučavao pjevanje Istrana, Primoraca i bodula. Mnogi su muzičari i muzikolozi krivo zabilježili narodne napjeve jer su smatrali da narod pjeva s ne baš najboljim sluhom. On je smatrao da se ovdje ne radi o iskrivljenom sluhu već je trebalo pronaći sistem po kojem se netemperirana i arhaična glazba može zapisati onakvom kakvom jest. Traženje točnog sistema pisanja takve glazbe trajalo je dvadeset i pet godina. Na putu njegovog istraživanja nadovezao se na problematiku s kojom se susreo i Matko Brajša Rašan o zapisivanju i harmoniziranju istarske melodije. Ronjgov je uveo sistem heksakorda pomoću kojeg je zabilježio narodne napjeve. Uz sistem heksakorda objavio je četiri tipa istarskog tonskog niza, a nazvao ih je istarskom ljestvicom.¹⁸

I. tip istarskog niza

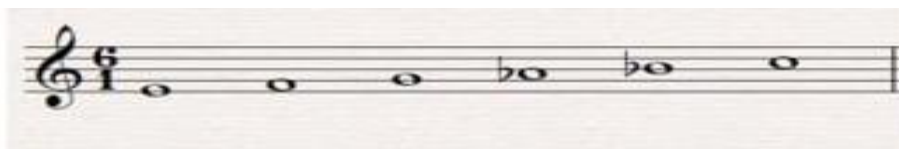
II. tip istarskog niza

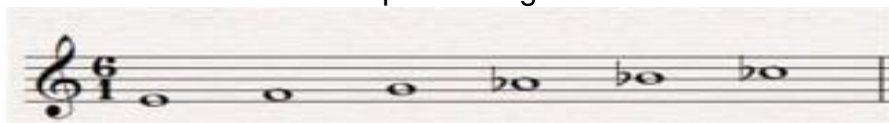
III. tip istarskog niza

¹⁷ Pernić, 1997: 13.

¹⁸ Carlin, Pace, Denac, 2014: 56.

IV. tip istarskog niza

Najrazvijenija vodeća melodijska linija narodne pjesme, koju nazivamo istarskom ljestvicom, sastoji se od šest tonova naizmjenično sastavljena od polustepena i cijelih stepena. Najčešće se raspon narodnih pjesama sastoji od četiri do pet tonova. Ivan Matetić Ronjgov svojim je istraživanjem i otkrivanjem suštine glazbe otvorio put drugim skladateljima u razumijevanju istarske ljestvice te korištenju narodnih napjeva i umjetne glazbe. Ovim otkrivanjem i elementima glazbenicima je otvorio put u daljnjem skladanju s elementima istarsko-primorskog glazbovanja.¹⁹

Veliki utjecaj na narodnu glazbu i netemperiranost istarske ljestvice imao je i Slavko Zlatić. Bio je najistaknutiji folklorist, dirigent, skladatelj i glazbeni pedagog koji je uveo istarsko-primorsku glazbu u umjetničku glazbu. Bio je jedan od većih skladatelja koji je pri skladanju vokalnih, instrumentalnih i vokalno-instrumentalnih djela skladbe koristio elemente istarsko-primorskog narodnog idioma.²⁰

Stopama Ivana Matetića Ronjgova i Slavka Zlatića krenuli su i mnogi drugi skladatelji poput Josipa Kaplana i Nella Milottija koji su se koristili elementima istarske narodne glazbe.

3.3. NARODNO PJEVANJE U ISTRI

Narodni napjevi i pjevanje temelje se na istarskoj ljestvici koja je jedna od glavnih značajki istarskog folklor. Tonski niz istarske ljestvice prožima se kroz instrumentalnu, ali i vokalnu glazbu.

Najkarakterističnije pjevanje na istarsko-primorskom području uvijek se izvodi dvoglasno. Ljestvični niz istarske ljestvice sastoji se od heksakordnog niza, to jest niza od šest tonova. Pjevanje istarskih narodnih napjeva kreće se u paralelnim pomacima

¹⁹ Carlin, Pace, Denac, 2014: 58.

²⁰ Demarin, 2018: 24.

intervala terce ili sekste, a završetak pjevanja unisono ili u oktavi što čini napjev posebnim i karakterističnim za istarsko-primorsko područje.

Pjevanje istarskih tradicionalnih napjeva bilo je uobičajena pojava. U kućama su majke smirivale i uspavljivale djecu uz ritamski odmjerenim recitiranjem ili pjevanjem. Pjevalo se okupljanjem obitelji pred ognjištem, tijekom obrađivanja tla u polju, svečanostima, blagdanima i drugo. Posebnost je bila pjevanje u dvoglasju u tzv. istarskoj ljestvici, „na tanko i debelo“. Najkarakterističnije pjevanje u Istri jest dvoglasno pjevanje „na tanko i debelo“, a najčešće su ga izvodila dva muška glasa od kojih jedan pjeva u normalnom registru, a drugi u forsiranom falsetu. Osim muškaraca, pjevati se može u kombinaciji muškog i ženskog glasa ili dvaju ženskih glasova. Pjevanje se teoretski provodi u sekstama, no kod završnog dijela pjevanja dolazi do kadence u oktavi. Takav način pjevanja višeg (tankog) i nižeg (debelog) glasa može nas podsjećati na instrument roženice, pa je zbog sličnosti odnosa sviranja male (tanke) i vele (debele) roženice ovaj način pjevanja nazvan „na tanko i debelo“.²¹

Uz pjevanje „na tanko i debelo“, najbliži po težini i načinu pjevanja je tarankanje. Svoju posebnost ističe netemperiranim pjevanjem i slogovima (npr. „ta-na-na“, „nina-nena“ ili „ta-na-ne-na“) koji se javljaju unutar značenjskog teksta, pripjevnog dijela ili cjeline tekstualne sastavnice.

Pjevanje „u dva“ je način pjevanja u intervalu terce istarske ljestvice. Vrlo je slično pjevanju „na tanko i debelo“, ali se razlikuje u melodijskoj liniji drugog glasa. Naime, u pjevanju „na tanko i debelo“ drugi glas pjeva u seksti iznad vodeće melodijske linije prvog glasa, a kod pjevanja „u dva“ u terci iznad vodeće melodijske linije prvog glasa.²²

Pored navedenih pjevanja, postoji još jedna vrsta pjevanja koje je karakteristično za područje Ćićarije, a nazivamo ga bugarenje. Kako citira Zlatić (1997:40): „*Bugarenje, i kao naziv i kao pojam, nema ništa zajedničkog s Bugarima, a niti s bugarijom, instrumentom iz roda tamburica. Bugarenje prvobitno znači pjevano oplakivanje nekoga, izvanobredno naricanje za nekim. Po svom sadržaju bugarenje je tekstualno i pjevno iznošenje epskih, kasnije epsko-lirskih tekstova.(...)*“ Bugarenje je vrsta dvoglasnog pjevanja u tijesnim razmacima intervala. Raspon intervala seže najviše do male terce koja se najčešće sjedinjuje u unisono. Karakteristično je da se kod bugarenja jako ističe netemperiranost tonova i prodornost izvođenja. Pjevanje je

²¹ <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1153/tanko-i-debelo>, 8.06.2020.

²² Gortan-Carlin, Pace i Denac, 2014: 65-66.

snažno i gromko, a grleni forte daje osjećaj gruboće. Danas se bugarenje rijetko može čuti jer ga njeguje samo još nekoliko pjevačica na Ćićariji.²³

3.4. ISTARSKI NARODNI PLESOVI

O plesovima Istre i okolice ima vrlo malo zapisa, no veći broj zapisanih podataka o plesu napisao je Ivan Ivančan u knjizi „*Istarski narodni plesovi*“. Ivančan je od 1952. pa do 1957. godine na istarskom poluotoku promatrao, opisivao i otkrivao plesove tog područja. Skupivši dovoljno informacija svoje je rezultate istraživanja 1963. godine zapisao u gore navedenoj knjizi.²⁴

Narod se najčešće okupljao nakon nedjeljne mise, na prostorima ispred crkvi gdje bi započeli ples. Površina je najčešće bila travnata ili prekrivena šljunkom, ali dovoljno ravna za izvođenje plesa. Skupljali su se mladi i stari narod, žene i muškarci gdje bi razmjenjivali svoja iskustva, dok bi djevojke i mladići razvijali svoje simpatije. Iz druženja netko bi nenadano započeo ples i postao kolovođa kojega bi narod pratio. Određivao je plesne korake, figure plesa i trajanje plesnih stihova. Djevojke bi promatrale mladiće tijekom plesa, a bolji i ljepši plesači tim su činom bili poželjniji neženje. Narod se još znao okupljati oko šterne²⁵ i na ulicama, a upravo ta spontana okupljanja bila su karakteristika za iniciranje plesa. Danas se spontano okupljanje za iniciranje plesa ne prakticira, već se organizira i uvježbava plesače prije nastupa. Ples se danas izvodi na različitim kulturno-umjetničkim programima, smotrama i manifestacijama.²⁶

U suvremenije vrijeme, tradicijski plesovi pokušavaju se uvesti u predškolske ustanove i škole. Odgojitelji i učitelji u odgojno-obrazovnim ustanovama radi očuvanja nematerijalne baštine kao što je ples uključuju aktivnosti tjelesne i zdravstvene kulture u kojima se djeca mogu upoznati i naučiti plesati tradicijske plesove. Osim odgojno-obrazovnih ustanova, aktivnostima se mogu priključiti u mnogim KUD-ovima potaknuti željom za druženjem, otkrivanjem i učenjem zanimljivosti folkloru.²⁷

Govoreći o organiziranim strukturama plesa na istarsko-primorskog području, uzimajući u obzir prostorne, tlocrtne i koračne odrednice, istarske plesove

²³ Ceribašić, 2013: 246.-248.

²⁴ Božić, Ilić, Mercandel, 2012: 17.

²⁵ Stari naziv za bunar koji je nekad služio za prikupljanje kišnice

²⁶ Ibid., str. 21-22.

²⁷ Ibid., str. 6.

karakterizira: plesanje u krugu i parovima te plesanje u 2/4, 3/4, 4/4 mjeri. Ove mjere svrstavamo u jednostavne mjere, a u plesu se koriste za isticanje teške dobe. Teška doba se u plesu ističe najčešće udaranjem noge o pod ili mijenjanjem plesnih figura. S obzirom na mjere u kojoj se pleše, određeni ples možemo razvrstati na tri skupine:

- a) 2/4 mjera – stara istarska polka, špic polka i šete paši
- b) 3/4 mjera – valcer i mazurka
- c) 4/4 mjera – balun, plesne igre poput balo di kušin (ples s jastukom), balo di sedia (ples sa stolicama)²⁸

Objašnjenje važnosti tempa u plesu prema Božić, Ilić i Mercandel (2012.) glasi: „*Ako koračna struktura i tempo izvođenja nisu prilagođeni razvojnim karakteristikama i dobnim skupinama djece, učenika i/ili plesača s kojima se radi, teško je za očekivati da će izvođači moći izvesti na kvalitetnoj razini postavljene koračne strukture i plesne oblike.*“ Ovim objašnjenjem autori ukazuju na to da za dobro izvođenje plesnih figura mora postojati predznanje usvojenosti plesnih struktura. Prirodni oblici kretanja poput hodanja na različite načine, naskakivanje, poskakivanje, okret i mnogi drugi motorički pokreti trebali bi biti na višoj razini motoričkog znanja. Tim činom omogućuje se plesaču lakoća i ritmički točno plesanje. Tempo određuje svirač, a kolovođa uz dobru suradnju svirača može utjecati na tempo sviranja.

Zanimljivost plesova Istre je u tome što se rijetko pleše, a pritom i pjeva. Ulogu pratnje plesa danas ima najčešće harmonika, a stari način izvođenja u kolu rijetko se čuje. Ples u izvornom obliku može se još čuti na regionalnim smotrama uz pratnju roženica, kanta ili tarankanja. Mnogi su se stihovi do dana današnjeg izgubili i pali u zaborav.

Najpoznatiji istarski plesovi koji su se uspjeli sačuvati i plešu se još dan danas su: šetepaši, špic polka, stara istarska polka, mazurka, valcer, balun, balo di kušin i balo di sedia.²⁹

3.4.1. Šetepaši

Ovaj se ples izvodi u dvodobnoj mjeri, a pleše se u paru. Naziv ovog plesa potječe iz talijanskog jezika što bi u prijevodu značilo sedam koraka. Plesač obuhvati

²⁸ Ibid., str. 23.

²⁹ Ibid., str. 33.

plesačicu desnom rukom do njezine lijeve lopatice, dok je lijeva ruka ispružena. Na partnerovu lijevu ruku partnerica oslanja desnu ruku, a drugu prislanja na rame.

Šetepaši se može izvoditi na dva načina. U prvom načinu pleše se tako što partner stoji u polučučnju na desnoj nozi, a partnerica na lijevoj nozi dok gornji dio tijela stoji u uspravnom položaju. Drugi način plesanja je poskakivanje s noge na nogu u smjeru određenog kretanja. Partner korača s desne na lijevu nogu, a partnerica obrnuto. Nakon što oba partnera naprave tri i po koraka u lijevu stranu te tri i po u desnu stranu, slijedi jedan do dva okreta u smjeru kazaljke na satu. Smjerovi kretanja plesnog para mogu biti lijevo, desno, naprijed i natrag.

Melodija na kojoj se pleše šetepaši sastavljena je od male rečenice koja sadrži samo osam taktova. Rečenica se stalno ponavlja u tonalitetima koji su udaljeni za kvintu. Ova je melodija inače bila popraćena tekstom, ali s godinama je pala u zaborav i ostalo je samo: „Biži, biži da te ne ćapan, biži, biži da te ne ćapan.“ Melodiju su svirali instrumenti poput klarineta, trombona, violine i bajsja, a danas se ovaj ples pleše na smotrama folkloru uz najčešće pratnju harmonike ili gunjaca.³⁰

3.4.2. Špic polka

Ovaj se ples pleše u dvodobnoj mjeri. Držanje partnera je isto kao i u plesu šetepaši. Koračna struktura izvodi se u trokoracima gdje se poskakuje s noge na nogu. Partner započinje trokut lijevom nogom, a partnerica desnom nogom. Partneri se mogu kretati u svim željenim pravcima: naprijed, natrag, lijevo i desno. Ovaj je ples karakterističan zbog svoje intenzivne vrtnje po krugu suprotnom od kazaljke na satu, a par se okreće oko svoje osi u smjeru kretanja kazaljke na satu. Harmonika triještina ili tambure bile su pratnje špic polki. Ivančan opisuje melodiju plesa koja se sastoji od dvadeset četiri takta koji se neprestano ponavljaju, no prikazuje drugu melodiju koja se sastoji od četiri takta koji se ponavljaju šest puta.

Ples se može realizirati čak i s djecom vrtićke dobi. Struktura plesa nije komplicirana i ovisno o broju ponavljanja mogu je lako usvojiti.³¹

³⁰ Ibid., str. 54.

³¹ Ibid., str. 56.

3.4.3. Stara istarska polka

Osim špic polke, postoji još i stara istarska polka za koju možemo čuti naziv cotiš. Stara istarska polka pisana je u dvodobnoj mjeri, ali se u koračnoj strukturi pleše trokoracima. Držanje para je klasično kao i u drugim klasičnim plesovima, a tijekom plesanja plesni par se okreće po krugu suprotno od kazaljke na satu ili svoje vlastite osi, ali u smjeru kazaljke na satu. Ovaj se ples sastoji od dva osnovna koraka. Prvi plesni korak započinje partner lijevom nogom polulijevo natrag uz povlačenje desne i tako naizmjenično (lijeva-desna-lijeva ili desna-lijeva-desna) krećući se po krugu. Partnerica čini iste korake, ali započinje suprotnom nogom od partnera. Ona započinje ples desnom nogom povlačenjem lijeve, a nastavlja ples lijevom nogom. Drugi plesni korak izvodi se tako što je partner u počučnju dok se partnerica okreće oko svoje vertikalne osi u smjeru kazaljke na satu.

Melodija koja uzastopno prati ples sastavljena je od četiri dvotaktne fraze koja se nakon nekoliko ponavljanja svira povišeno za čistu kvartu. Mih, svirale, vidalice i organi nekad su bili najčešći pratioci plesu, a danas je najčešće popraćen harmonikom, roženicom ili gunjcima.³²

3.4.4. Mazurka

Mazurka je ples koji se izvodi u trodobnoj mjeri, a pleše se u paru. Ples se pleše uz standardno držanje partnera, a koračnu strukturu karakteriziraju koraci u počučnju naizmjeničnim mijenjanjem lijeve i desne noge. Važno je naglasiti da se počučanj naglašava u svakom novom taktu na prvu dobu. Ples se pleše tlocrtnim oblicima naprijed s promjenama smjera kretanja. Ovisno o koreografiji plesači se kreću naprijed-natrag, po krugu ili po širini i dužini. Plesni okretaji izvode se u mjestu ili u kretanju pri čemu se par okreće oko svoje vertikalne osi. Ples se završava prekrasnim kanonskim posloženim parovima u polukružnom obliku.

Nekad su ovaj ples pratili gunjci, usna harmonika ili harmonika triještina, a danas ulogu pratećeg instrumenta zauzela je harmonika. Fraza glazbe sadrži osam taktova pisane u trodobnoj mjeri.³³

³² Ibid., str. 57-58.

³³ Ibid., str. 53.

3.4.5. Valcer

Valcer je jedan od poznatijih plesova u svijetu, ali i u Istri. Ovaj narodni ples ubrajamo u narodni ples jer se stilski razlikuje od standardnog plesa. Pisan je u trodobnoj mjeri kao i standardni valcer, no koračne strukture izvode se nešto određenije. Plesno držanje partnera je standardno u paru. Ples se sastoji od dva takta koji su pisani u tročetvrtinskoj mjeri, a svaka doba u taktu ima svoj određeni korak kod partnera ili partnerice.

U prvom taktu na prvu četvrtinku partner korača desnom nogom poludesno naprijed uz mali počučanj, a plesačica korača lijevom nogom polulijevo unatrag. Na drugoj četvrtinki plesači primiču lijevu nogu do desne, dok plesačice primiču desnu do lijeve.

U drugom taktu na prvu četvrtinku partner uz mali počučanj korača lijevom nogom polulijevo natrag dok plesačica korača desnom nogom poludesno naprijed. Na drugoj četvrtinki partneri primiču suprotnu nogu do one s kojom su koraknuli i na tu nogu prenose težinu tijela. Na trećoj četvrtinki u trodobnom taktu plesač korača lijevom nogom polulijevo unatrag, a plesačica desnom nogom poludesno naprijed.

Gore objašnjeni plesni koraci koji se protežu kroz dva tročetvrtinska takta plešu se sve dok glazba ne stane. Glazbena pratnja ovog plesa najčešće se može čuti uz narodne instrumente poput roženice, šurle ili mišnice.³⁴

3.4.6. Balun

Najkarakterističniji i najpopularniji ples istarskog područja je balun. Ivančan u svojim zapisima koristio je naziv *balon*, no ovaj se ples ipak više proširio pod nazivom *balun*. Smatra se da ime potječe od talijanskog glagola *ballare* što znači „plesati“, što bi u konačnici značilo veliki ples, no uvažena je i druga pretpostavka potjecanja imena koji je vezan uz način plesanja u kolu i parovima.

Ples se izvodi u četverodobnoj mjeri i karakterističan je zbog svoje koračne strukture i plesne figure, a to su: šetnja, prebiranje, valcanje i vrtnja. Karakterizira ga plesanje u paru te tlocrtno kretanje para po krugu. Većinom se tlocrtno kretanje para kreće suprotno od kazaljke na satu, no u nekim područjima Istre to je iznimka pa se kreću u smjeru kazaljke na satu. Gotovo se u svakom mjestu diljem Istre balun pleše drugačije.

³⁴ Ibid., str. 54.

Važno je naglasiti da se partner nalazi u unutarnjem dijelu kružnice, a partnerica na vanjskom dijelu kružnice.

Prva i osnovna figura ili korak baluna jest šetnja. Ovu koračnu strukturu karakterizira šetnja parova po krugu. Plesni par se u šetnji drži za ruke tako što položaj dlana lijeve ruke partnerice stavlja na dlan desne ruke partnera pri čemu su laktovi blago savijeni. Koračanjem u krug parovi se šetaju naizmjeničnim postavljanjem nogu s manjim ili izražajnim titrajima tijela plesača. Drugi način držanja koji čini cjelinu iz koje par može krenuti u izvođenje neke druge plesne figure je da partner obuhvaća partnericu desnom rukom oko struka, dok partnerica svoju lijevu ruku stavlja na leđa partneru, a desnu ruku na svoj kuk.

Drugi korak istarskog baluna je prebiranje. Ovaj se plesni korak izvodi brzim izmjenjivanjem četiriju koraka na polovinkama u taktu, dok se na četvrtinkama izvode naskoci na suprotnu nogu od one kojom se započelo prebiranje. Druga se noga izbacuje prema naprijed i u stranu. Držanje partnera u prebiranju ista je kao i u šetnji.

Treći korak nazivamo valcanje koji se može izvesti na dva načina. Prvi način valcanja je u mjestu, oba partnera se nalaze u počučnju na desnoj ili lijevoj nozi ovisno u kojoj se poziciji nalaze. Počučanj započinje na desnoj nozi u svakoj dobi u taknu, a traje sve do kraja glazbene fraze ili znaka kolovođe. Nakon počučnja na desnoj nozi, težina tijela se premješta na suprotnu nogu i nastavljaju se okretati u počučnju. U ovoj figuri partneri su okrenuti jedan prema drugome dodirujući se desnim bokovima, a gornji dio tijela je razmaknut. Kod promjene boka slijedi isti način plesanja. Plesači se prate pogledima, a ugodnost i zadovoljnost plesanja izražavaju svojim osmjesima na licu. U drugom načinu valcanje najčešće dolazi nakon figure šetanja. Na kolovođin znak partneri trebaju napraviti trokut i okrenuti se prema partnerici zbog usklađivanja svoje lijeve noge s desnom nogom partnerice. Plesanje valcanja započinje onog trenutka kada parovi izvode usklađene korake s povlačenjem naizmjenično desne noge uz lijevu nogu kod partnera, odnosno lijeva noga uz desnu kod partnerice. Plesači su okrenuti licem jedan prema drugom, partner obuhvaća partnericu oko struka, dok partnerica polaže ruke na ramena svog partnera.

Zadnji korak u balunu naziva se vrtnja. Tehnički gledano čini se da je ovaj korak najlakši za izvođenje, no ova je figura zapravo najteža. Ovaj plesni korak započinje se iz šetnje ili valcanja. Partner se kreće desnom nogom korak naprijed za 180 stupnjeva u smjeru kazaljke na satu, zatim se plesačica povlači nogom korak naprijed i okreće se za 180 stupnjeva. Plesači plešu istim postupkom vrtnju, ali drugom nogom. Ovaj

način plesanja u balunu označava nadmetanje parova koji će par duže izdržati u vrtnji.³⁵

Glazbena pratnja baluna najčešće se izvodi na sopelama ili mihi, nešto rjeđe na šurlama ili cindri, a danas često nailazimo na dijatonsku ili usnu harmoniku.³⁶

Slika 6. Balun, UKUD „Neven“, Pula
Izvor: Pernić (1997)

3.4.7. Plesne igre– *balo di kušin* i *balo di sedia*

Balo di kušin (ples s jastukom) i balo di sedia (ples sa stolicom) su plesne igre (Ivančan) koje se i danas izvode u nekim KUD-ovima u Istri s manjim razlikama u određenim elementima plesa ovisno o gradu/mjestu iz kojega je KUD. Balo di kušin i balo di sedia su plesovi koji se dijelom izvode u zatvorenom, a dijelom u otvorenom krugu. Za ove plesove važno je da sudjeluje jednak broj plesača i plesačica. U sredini kola nalazi se stolica na kojoj je jastuk i mladić koji bi sjedio na stolici i birao djevojku koju bi zatim pozvao te bi zajedno otplesali vrtnju. Za to vrijeme kolo se kretalo u smjeru kazaljke na satu jednom vrstom prebiranja po krugu. Druga inačica ove plesne igre je da umjesto mladića koji sjedi na stolici, u sredini kola stoji djevojka s jastukom na glavi. Ples kreće na znak kolovođe koji daje znak trima snažnim udarcima o pod, a zatim daje znak i za kraj svirke djevojka odabire mladića iz kola. Kada je odabrala, dolazi

³⁵ Ibid. 34-39.

³⁶ Ceribašić, 2013: 250.

pred njega i na pod stavlja jastuk te oni zajedno kleknu i poljube se. Nakon poljupca plešu vrtnju *vrteť* okrećući se oko osovine plesnog para u smjeru kazaljke na satu, a po unutrašnjosti kruga kreću se suprotno od smjera kretanja kazaljke na satu pri čemu drže jastuk iznad glave. Dok par pleše u sredini, ostali plešu prebir u krugu. Kada par otpleše cijeli krug, kolovođa daje znak za kraj svirke, zatim mladić otprati djevojku na svoje mjesto te ostaje u sredini s jastukom i sad on izabire djevojku s kojom će plesati. Igra se nastavlja dok svi plesači ne biraju ili budu odabrani. Kada posljednji par bude izabran, plesači plešu u mjestu plješćući u ritmu glazbe te se nakon nekog vremena kolo polako otvara.

Opisani se ples vrlo lako može prilagoditi djeci jer je podložan promjeni i pojednostavljenju. Općenita struktura igre ostaje jednaka, a mogu se mijenjati koračne strukture i izvoditi na nekoliko načina. Forma zatvorenog kruga kao formacije i tlocrtnog rješenja vrlo je jednostavna i lako razumljiva za djecu. Koračne strukture mogu se izvoditi u obliku običnog hoda do trčanja s dječjim poskocima na izražene dobe i stilske odrednice plesa. Ostali dijelovi plesa mogu se prilagoditi ponešto boljim plesačima prema procjeni voditelja te mogu izvesti plesnu figuru koja je najbliža mogućim primjerenim strukturama kretanja, valcanje u mjestu, valcanje u kretanju po krugu ili nekoliko taktova same vrtnje.³⁷

³⁷ Božić, Ilić, Mercandel, 2012: 34-39.

4. GLAZBENE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU „CRVENKAPICA“ POREČ

4.1. DJEČJI VRTIĆ „CRVENKAPICA“ POREČ

Dječji vrtić „Crvenkapica“ osnovan je 2002. godine, a osnivačica je Viviana Salvaro. Sam vrtić smješten je u posebno uređenoj privatnoj kući s 300 m² unutarnjeg i 1000 m² vanjskog prostora u centru grada Poreča, a sve je namijenjeno dječjoj igri. Danas vrtić ima 12 djelatnika različitog profila (odgojitelji i stručni suradnici) koji se brinu za 80-ero polaznika koji su podijeljeni u četiri odgojno-obrazovne skupine: jedna jaslička skupina i tri vrtićke skupine.

Vrtić „Crvenkapica“ nudi redoviti cjelodnevni desetosatni program za djecu u dobi od prve godine do polaska u osnovnu školu. Program je usmjeren na brigu o zdravlju, optimalno zadovoljavanje djetetovih potreba te poticanje rasta i razvoja u skladu s individualnim mogućnostima djeteta. Boravkom u vrtiću nastoji se postići da se polaznici osjećaju ugodno i sigurno te da uspostavljaju socio-emocionalne veze sa svojim odgojiteljima, ali i s ostalim polaznicima vrtića pri čemu se potiče socijalno ponašanje te dijete razvija samopoštovanje i pozitivnu sliku o sebi. Također, nastoji se implementirati korisne i zdrave navike i ponašanja te pozitivan i aktivan odnos prema sebi i svom okolišu. Kako bi polaznici naučili biti što samostalniji, nastoji ih se naučiti da sve što mogu učine sami, posebno kako bi zadovoljili svoje osnovne potrebe (prehrana, kulturno-higijenske navike). Polaznicima vrtića nudi se široki spektar doživljavanja i izražavanja kroz različite umjetničke oblike (govor, pjesmu, ples, crtanje, slikanje, modeliranje, scensko izražavanje i slično).

Prostor u kojoj skupine borave bogate su raznovrsnim uređenim centrima koje zadovoljavaju dječje tjelesne i psihomotorne potrebe, sociološke i emocionalne potrebe, istraživačko-spoznajne potrebe, komunikacijske i stvaralačke potrebe. Svaki centar obogaćen je raznovrsnim sredstvima i materijalima koji su prilagođeni dobnim skupinama koje odgojiteljice pripremaju uz savjetovanje stručnih suradnika. Obiteljski centar, centar početnog čitanja i pisanja, centar početnih matematičnih pojmova, likovni centar i glazbeni centar samo su neki od centara koji obogaćuju prostor dječjeg vrtića „Crvenkapica“.

Raznolika iskustva koja dožive u samom vrtiću proširuju se kroz mnogobrojne izlete u prirodu, posjete kazalištima i kinima, muzejima i drugim povijesnim i kulturnim institucijama. Poseban naglasak stavlja se na bogatstvo materijala, od gotovih

didaktičkih igračaka do prirodnih i pedagoški nestrukturiranih igračaka koje pružaju djeci mogućnost istraživanja, razvijanja mašte i imaginacije te neposredno i mogućnost vježbanja i razvoj motoričkih, senzoričkih, kognitivnih te govornih sposobnosti. Nadalje, polaznici neposredno i neometano utječu na vještine i sposobnosti suradnje i asertivne komunikacije kroz odnose i suradnju s odgojiteljima i drugim polaznicima u skupini.³⁸

4.1.1. Glazbene aktivnosti u vrtićkim skupinama

Glazbeni odgoj dječjeg vrtića temelji se na ležernom ozračju u kojem se svakodnevno stvaraju uvjeti za razvoj ljubavi prema glazbi i plesu, razvoj psihomotoričkih i fizičkih sposobnosti te razvoj kreativnosti i mašte. Glazbeni centar vrtića bogato je opremljen instrumentima poput pianina, harmonike i raznovrsnih udaraljki, a oni su uvijek dostupni djeci. Program vrtića dodatno je obogaćen glazbenom nastavom s profesoricom Sanjom Pančevski iz Umjetničke škole Poreč koja dolazi dva puta tjedno u vrtić i vodi satove glazbene kulture djeci predškolske dobi. Program satova sastavljen je na način da djeca razvijaju sposobnost doživljavanja i izražavanja glazbe, razvijaju sposobnosti percepcije glazbenih elemenata i razvijaju vještine slušanja.

Aktivnosti koje su provedene u skupinama bazirane su na razvoj spoznaja o istarsko-primorskoj kulturnoj baštini. Pripremljen sadržaj omogućuje djeci upoznavanje s nematerijalnom baštinom Istre poput čakavskog narječja, istarskih napjeva, tradicijskih instrumenata i sačuvanih plesova. U radu se potiče djecu na formiranje glazbenog ukusa i razvoj interesa za narodnu glazbu koji su važni za opstanak i širenje nematerijalne kulturne baštine. U daljnjem radu detaljno će se opisati provedene aktivnosti u vrtićkim skupinama omogućene pristankom roditelja, odgojitelja i pedagoginje ustanove.

³⁸ Službena stranica Dječjeg vrtića „Crvenkapica“ Poreč, <http://www.dvcrvenkapica.hr/>, 10.06.2020

4.2. OBRADA PJESME „DJEČJA POSKOČNICA“ U OBLIKU BROJALICE

Aktivnost koja je održana u najmlađoj vrtićkoj skupini opisana je u pripremi za izvođenje nastavnog sata glazbene kulture.

Priprema:

1. **Ustanova:** Dječji vrtić „Crvenkapica“, Poreč
2. **Psihofizičke karakteristike djece:** skupina se sastoji od dvadesetero djece, od toga 11 dječaka i 9 djevojčica u dobi od 2,6 do 3,6 godina. Nema djece s posebnim potrebama.
3. **Nastavna tema:** brojalice
4. **Nastavna jedinica:** izvođenje pjesme „Dječja poskočnica“ u obliku brojalice
5. **Tip sata:** obrada novog sadržaja
6. **Ključni pojmovi :** ritam, dinamika, tekst i brojalice
7. **Obrazovna postignuća:** razlikovati te primijeniti tempo i dinamiku u brojatici, usvojiti melodiju i ritam brojalice, spoznati karakteristike čakavskih pjesama
8. **Nastavna sredstva i pomagala:** računalo
9. **Metode rada:** metoda razgovora, metoda čitanja i rada s novim tekstom, metoda učenja pjesme po sluhu, metoda demonstracije
10. **Zadaci:**
 - **Odgojni:** ukazati na važnost istarske narodne pjesme, naučiti raspoznavati istarsku glazbu, razvijati ritmičke sposobnosti
 - **Obrazovni:** analizirati i objasniti tekst brojalice, primijeniti ritam brojalice, razvijati ritmičke figure uz pokret
 - **Funkcionalni:** razvoj interesa prema narodnoj glazbi, formiranje glazbenog ukusa, usmjeravanje prema vrijednim glazbenim doživljajima
11. **Sociološki oblici rada:** frontalni, grupni
12. **Korelacije:** kulturna baština, hrvatski jezik, tjelesna i zdravstvena kultura
13. **Izvori i literatura:**
 - Matetić Ronjgov, I. (2005) *Čakavsko-primorska pjevanka*. Rijeka: Ustanova „Ivan Matetić Ronjgov“

TIJEK IZVOĐENJA AKTIVNOSTI:

Organizacija nastavnog sata i potrebno vrijeme	Sadržaj rada ili aktivnosti odgojitelja	Aktivnosti djece	Metodičko oblikovanje
Uvodni dio 6 min	Aktivnost će započeti nakon doručka u prostoru dnevnog boravka. Prije samog izvođenja aktivnosti posložiti će se stolice u polukružni oblik koji će poslužiti za vrijeme učenja brojalice. Prije početka usvajanja brojalice, djeca će se predstaviti, a zatim odigrati igru „Glazbeni kipovi“. „Glazbeni kipovi“ se igraju tako što za vrijeme sviranja glazbe djeca plešu. Svaki put kad se glazba zaustavi, oni se zamrznu i ostaju u toj pozi sve dok ponovno ne krene glazba. Nakon što se djeca opuste kroz igru, krenut će se s usvajanjem brojalice.	Djeca aktivno sudjeluju u igranju igre.	Grupni rad, metoda slušanja, metoda demonstracije
Glavni dio 15 minuta	Prije usvajanja brojalice „Dječja poskočnica“ djeci će se pročitati stihove dva puta. Prvi put pročitati će se bez objašnjenja, a drugi put s objašnjenjem nepoznatih riječi. Brojalicu će se obrađivati stih po stih. Najprije će im se pročitati prvi stih, a zatim će na znak oni ponavljati. Sve stihove će ponavljati više puta i na različite načine kako bi usvajanje teksta bilo što bolje. Ponavljati će se sporo, brzo, tiho i glasno kako bi djeca osim teksta usvojila osjećaj za dinamiku i tempo. Nakon usvojenog teksta, sporim tempom demonstrirati će im se pljeskanje u ritmu brojalice koje će zatim oni ponoviti. Nakon pljeskanja djeca će ustati te istim postupkom tiho koračati nogama na mjestu u	Djeca aktivno slušaju tekst brojalice. Aktivno sudjeluju u ponavljaju i usvajanju teksta. Aktivno sudjeluju u usvajanju	Frontalni rad, metoda demonstracije, metoda slušanja Grupni rad, metoda slušanja, metoda čitanja i rada s novim tekstom, metoda učenja pjesme po sluhu

	ritmu brojalice. Prvo slijedi demonstracija, a zatim će oni ponoviti.	ritma brojalice.	Grupni rad, metoda demonstracije
Završni dio 4 minuta	U završnom dijelu aktivnosti plesat će se naučenu brojalicu. Iz polukružne formacije primit će se za ruke i raširiti koliko im dužina ruku dopušta. Na znak u ritmu brojalice kretat će se u kolu, u smjeru kazaljke na satu. Djeca će brojalicu ponoviti nekoliko puta različitom dinamikom.	Djeca ponavljaju brojalicu i plešu u ritmu brojalice.	Grupni rad, metoda demonstracije

Primjer 1. Notni zapis pjesme „Dječja poskočnica“

17. DJEČJA POSKOČNICA
Veselo

O - pa, o - pa (j), op - sa - sa, još mi ni - si
kad mi bu - deš do pa - sa, sto - rit će mo
Ta - na ta - na ta - na - na, ta - na ni - na

1. 2. 3. ritard.

do pa - sa;
(j) op - sa - sa. ne - na, traj - na - na, naj.

Izvor: Matetić – Ronjgov, 2005.

REALIZACIJA AKTIVNOSTI

Dana 28. studenog 2019. održana je glazbena aktivnost u skupini djece mlađeg vrtićkog uzrasta. Za ovu aktivnost izabrana je pjesma „Dječja poskočnica“ Ivana Matetića Ronjgova koja se obrađivala u obliku brojalice.

Glazbena aktivnost započeta je neposredno nakon doručka u sobi dnevnog boravka, a djeca su bila vrlo zainteresirana za razgovor. Na računalu je bila pripremljena pjesma „Pačji ples“ koja se reproducirala tijekom igre. Prije reproduciranja glazbe djeci su dane jasne upute za pravila igre „Glazbeni kipovi“ koju inače igraju i vole. Svi su se trudili biti što bolji kipovi jer šetnjom oko njih i dodirivanjem dodijeljene

su im pohvale kako su uistinu pravi kipovi. U igri su svi rado sudjelovali i veselili se plesu.

Slika br. 7. Igranje igre „Glazbeni kipovi“³⁹

Po završetku glazbe, djeca su sjela na svoje stolice u formaciji kruga. Predstavljen im je naslov pjesme i rečeno im je da riječi koje se nalaze u pjesmi neće biti posve jasne jer su pisane na čakavskom narječju te da će im se tijekom čitanja objasniti. Napomenuto je da se u brojalici javljaju riječi koje nemaju smisla i da su baš ti slogovi „npr. traj-na-na“ karakteristični za pjevanje u Istri. Tekst im je pročitao dva puta. Tijekom drugog čitanja kod svake nepoznate riječi zastalo se i upitalo ih se što mogu značiti te riječi pa su im tako objasnjene riječi *pas*⁴⁰ i *storit*⁴¹. Usvajanje brojalice bilo je brzo jer su djeca bila motivirana za rad.

³⁹ Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

⁴⁰ Pas – čakavska riječ koja u hrvatskom standardnom jeziku znači struk

⁴¹ Storit - čakavska riječ koja u hrvatskom standardnom jeziku znači napraviti

Slika 8. Interpretacija ritma pljeskanjem⁴²

Sadržaj se obrađivao stih po stih. Prvo bi se pročitao prvi stih nakon čega bi ga djeca ponovila. Stihove su ponavljali više puta uz različitu dinamiku i tempo, a zatim se tekstu dodalo pljeskanje i tiho lupkanje nogama o pod zbog dobivanja osjećaja za ritam.

Slika 9. Interpretacija ritma lupkanjem o pod⁴³

Jako su dobro usvojili tekst brojalice, a obrađivanje ritma bilo im je vrlo zanimljivo. Naime, djeca su kroz pljeskanje i lupkanje nogama o pod interpretirala ritam brojalice.

U završnom dijelu aktivnosti napravljen je veliki krug i sva su se djeca uhvatila za ruke, a zatim veselo pjevali i plesali novo naučenu pjesmu.

⁴² Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

⁴³ Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

4.3. OBRADA PJESME „MIŠ MI JE POLJE POPASAL“

Aktivnost koja je održana u srednjoj vrtićkoj skupini opisana je u pripremi za izvođenje nastavnog sata glazbene kulture.

1. **Ustanova:** Dječji vrtić „Crvenkapica“, Poreč
2. **Psihofizičke karakteristike djece:** skupina se sastoji od dvadesetčetvero djece, od toga dvanaest dječaka i dvanaest djevojčica u dobi od 3,7 do 5,6 godina. Nema djece s posebnim potrebama.
3. **Nastavna tema:** Pjevanje
4. **Nastavna jedinica:** „Miš mi je polje popasal“
5. **Tip sata:** Obrada novog sadržaja
6. **Ključni pojmovi:** Tempo, dinamika, pjesma, harmonika
7. **Obrazovna postignuća:** slobodno i ritmizirano kretati tijekom pjesme zbog upoznavanja tempa, pjevati različitom jačinom zbog usvajanja i raspoznavanja dinamike (*forte*, *piano*, *mezzoforte*), usvojiti riječi pjesme čakavskog narječja, spoznati karakteristike istarske glazbene baštine
8. **Nastavna sredstva i pomagala:** slike (miš, mačka, lasica, lisica), instrument harmonika
9. **Metoda rada:** metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda slušanja, metoda rada s novim tekstom, metoda demonstracije
10. **Sociološki oblici rada:** frontalni rad, grupni rad
11. **Zadaci:**
 - **odgojni:** otkriti ljepotu narodne glazbe, shvatiti važnost narodne glazbe, naučiti razlikovati ritam i dinamiku
 - **obrazovni:** upoznavanje teksta pjesme, poticati pravilan izgovor teksta pjesme, razlikovati visinu i boju tonova harmonike, izoštriti sluh razlikovanjem visine tonova
 - **funkcionalni:** razvoj interesa prema narodnoj glazbi, formiranje glazbenog ukusa, usmjeravanje prema vrijednim narodnim glazbenim doživljajima
12. **Korelacije:** Kulturna baština, hrvatski jezik i čakavsko narječje, priroda i društvo, tjelesna i zdravstvena kultura
13. **Izvori i literatura:**
 - Matetić Ronjgov, I. (2005.) *Čakavsko-primorska pjevanka*. Rijeka: Ustanova „Ivan Matetić Ronjgov“

- Petrović, T., (2013) *Osnove teorije glazbe*. Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara

Organizacija nastavnog sata i potrebno vrijeme	Sadržaj rada ili aktivnosti odgojitelja	Aktivnosti djece	Metodičko oblikovanje
Uvodni dio 5 minuta	Aktivnost će započeti po završetku doručka u sobi dnevnog boravka. U formaciji kruga svako će dijete sjesti na zadano mjesto. Kako bi se djecu uvelo u zamišljenu aktivnost postaviti će im se poticajna pitanja usko povezana s pjesmom. Tema uvodnog dijela sata biti će razgovor o životinja: koje životinje vole, razlike domaćih i divljih životinja i usmjeriti pažnju na temu pjesme gdje se spominje miš, mačka, lasica i lisica. Razgovarat će se o navedenim životinjama, vidjeti sličnosti i razlike te opisat ih.	Djeca aktivno sudjeluju u odgovaranju na postavljena pitanja.	Grupni rad, metoda razgovora, metoda slušanja
Glavni dio 20 minuta	Nakon razgovora o životinjama, započet će se s usvajanjem pjesme „Miš mi je polje popasal“ uz pratnju harmonike. Bit će im objašnjene glavne karakteristike harmonike i način na koji se svira, a zatim će im se odsvirati i otpjevati pjesmica. Nakon što čuju kako pjesmica zvuči započet će se s usvajanjem teksta ritmički bez instrumenta. Tekst pjesme bit će im pročitan dva puta. Prvi put pročitat će se bez objašnjavanja, a drugi put čitat će se stih po stih i uz objašnjenje nepoznatih riječi. Obrađivat će se prve tri kitice pjesmice, a zbog boljeg razumijevanja teksta i lakšeg usvajanja ritma pjesmicu će se obrađivati stih po stih. Najprije će im se ritmizirano pročitati prvi stih, a zatim će na znak oni ponavljati. Ponavljanje će uključiti različite	Djeca aktivno sudjeluju u analiziranju instrumenta. Djeca aktivno slušaju i ponavljaju pjesmu, usvajaju dinamiku i ritam	Frontalni rad, grupni rad, metoda demonstracije, metoda slušanja, metoda ponavljanja

	načine tempa i dinamike: sporo, brzo, tiho, glasno i srednje glasno. Nakon usvojenog teksta pjevat će se melodiju uz pratnju instrumenta. Ovisno o stihu kojeg se bude pjevalo, mijenjat će se dinamika i tempo.		
Završni dio 10 minuta	Po završetku aktivnosti svako dijete će imati priliku za držanje instrumenta, sviranje na njemu te istraživati zvukove mijenjanjem registara.	Djeca aktivno sudjeluju u istraživanju instrumenta	Individualni rad

Primjer 2. Notni zapis pjesme „Miš mi je polje popasal“

38 MIŠ MI JE POLJE POPASAL
(BROJANICA)

a) Miš mi je po-lje po-pa-sal, jo-jeh me-ni
b) Pri-šla je mač-ka z ma-či-ći, po-je-la je

jo-jeh me-ni ča-ču si žet?*)
mi-ša z mi-ši-ći; mač-ka mi-ša.

2a) Miš mi je polje popasal itd.
b) prišla je lasa z lasići, pojela je mačku z mačići; lasa mačku, mačka miša.

3a) Miš mi je itd.
b) prišla je lija z lijići, pojela je lasu z lasići; lija lasu, lasa macu, maca miša.

Dalje slično: Prišal je vuče z vučići,
prišal je medo z medići,
prišal je lave z lavići itd.

*) sada b), a onda: „mačka miša“.

Izvor: Matetić – Ronjgov, 2005.

REALIZACIJA AKTIVNOSTI

Dana 17. veljače 2020. godine održana je druga glazbena aktivnost u skupini djece srednjeg vrtićkog uzrasta. Za ovu aktivnost izabrana je pjesma „Miš mi je polje popasal“. Odabir pjesme potaknut je time što su djeca u prethodnim aktivnostima s odgojiteljicama opisivala i razlikovala divlje i domaće životinje, razgovarala o njihovim staništima i o hibernaciji.

Prije početka aktivnosti, dok su djeca doručkovala, pripremljen je prostor dnevnog boravka. Po završetku doručka, djeca su došla u dnevni boravak gdje su uočila harmoniku. Inače djeca su upoznata s tim instrumentom, no ovaj tip harmonike

nisu još vidjela. Naime, posebnost ovog instrumenta je u tome što s desne strane nema tipke već dugmiće. Iznađena lica, sjela su u polukružnu formaciju i zapitkivala što će se raditi. Kako bi djeca bila uvedena u zamišljenu aktivnost, započet je razgovor o životinjama. Postavljena su im pitanja „Imate li vi neke životinje kući?“ na što su većina odgovorila potvrdno, a zatim pitalo ih se „Koje životinje volite?“ i dobiveni su različiti odgovori poput psa, mačke, hrčka, ribice, papigu i drugo. Prije nego što su im pokazane fotografije životinja koje se spominju u pjesmici, upitalo ih se koja je razlika između domaćih i divljih životinja i uz malu pomoć zaključili su da domaće životinje su nekad bile divlje, ali zbog koristi čovjeka pripitomljene su te žive pokraj ljudi pa se tu navelo nekoliko životinja poput krave, svinje, psa, mačke i druge. Za divlje životinje zaključili su da žive u šumi. Nakon što su naučili razlike divljih i domaćih životinja pokazane su im fotografije životinja koje se javljaju u pjesmici, a to su miš, mačka, lisica i lasica. Analiziralo se boju životinja, međusobno ih se uspoređivalo i opisivalo. Nakon razgovora, rečeno im je da životinje koje su analizirali javljaju u pjesmici koju će naučiti. Pokazalo im se harmoniku i pitalo ih se „Koji je ovo instrument?“ na što su odgovorili harmonika te su naučili glavne sastavnice instrumenta poput dugmića, mijeha i registara, a zatim im se odsvirala i otpjevala pjesmica. Tijekom izvođenja pjesmice djeca su pažljivo slušala i njihala se u ritmu. Zatim odložena je harmonika i započelo se s usvajanjem teksta ritmički bez instrumenta. Tekst im je pročitan dva puta i objašnjene su im nepoznate riječi, a zatim se pjesmicu obrađivalo stih po stih zbog lakšeg usvajanja teksta i ritma. Pjesmicu su usvajali tako što im se pročitao stih, a zatim su oni ponavljali. Ponavljao se tekst uz različitu dinamiku (*forte*, *piano*, *mezzoforte*) i ritam (sporo, srednje brzo, brzo), a kad se tekst već usvojio, pjesmu su pjevali uz pratnju harmonike. Djeca su pažljivo slušala melodiju pjesme koja se izvodila na instrumentu i intonacijski su bili vrlo precizni.

Po završetku aktivnosti svakom se djetetu omogućilo bolje upoznavanje s instrumentom. Svako je dijete imalo priliku držanja harmonike, istraživanja tipki s obje strane te upoznavati različite zvukove promjenom registara. Sva su djeca sudjelovala i rado istraživala instrument.

Slika 10. Istraživanje harmonike⁴⁴

4.4. OBRADA NARODNOG PLESA „BALUN“ – GLAZBENA AKTIVNOST

Aktivnost koja je održana s djecom predškolskog uzrasta opisana je u pripremi za izvođenje nastavnog sata glazbene kulture.

1. **Ustanova:** Dječji vrtić „Crvenkapica“, Poreč
2. **Psihofizičke karakteristike djece:** skupina se sastoji od 24 djece, od čega 8 dječaka i 16 djevojčica u dobi od 5,6 do 7 godina. Nema djece s posebnim potrebama.
3. **Nastavna tema:** slušanje
4. **Nastavna jedinica:** Narodni ples „Istarski balun“
5. **Tip sata:** usvajanje novog sadržaja
6. **Obrazovna postignuća:** djeca će spoznati pojmove: tempo, dinamika, izvođački sastav i ugođaj, naučit će melodiju, ritam i osnovne plesne korake baluna
7. **Ključni pojmovi:** tempo, dinamika, ugođaj, izvođački sastav, balun
8. **Nastavna sredstva i pomagala:** računalo, fotografija harmonike i fotografija roženica

⁴⁴ Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

9. **Metode rada:** metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda demonstracije, metoda učenja pjesme po sluhu

10. **Sociološki oblici rada:** frontalni rad, grupni rad i rad u paru

11. **Zadaci:**

- **obrazovni:** razvijati osjećaj za ritam, usavršiti pamćenje ponavljanjem manjih glazbenih cjelina, izoštriti sluh prepoznavanjem dinamike i tempa
- **funkcionalni:** analizirati balun, usporediti i opisati instrumente koji ga izvode, prepoznati istarski ples, izvoditi pravilno korake baluna, uskladiti plesne korake u paru
- **odgojni:** usmjeravanje prema vrijednim glazbenim doživljajima, upoznati osnovne elemente glazbenog jezika, aktivno slušanje glazbe, poticati glazbenu kreativnost, razvijati interes prema glazbi

12. **Korelacije:** Kulturna baština, priroda i društvo, tjelesna i zdravstvena kultura

13. **Izvori i literatura:**

- Gospodnetić, H., (2015) *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1*, Zagreb: Mali profesor d.o.o
- Zvučna snimka: Konović, A. i Živić, Đ. (2019) *Istarski Balun*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=mIDFSbLDo8A>, 12.06.2020.

Organizacija nastavnog sata i potrebno vrijeme	Sadržaj rada ili aktivnosti odgojitelja	Aktivnosti djece	Metodičko oblikovanje
Uvodni dio 5 minuta	Aktivnost će započeti po završetku doručka u sobi dnevnog boravka. Aktivnost je započeta zagrijavanjem uz nekoliko tjelesnih vježbi. Vježbe će sadržavati ritmičke figure s kojima će se kasnije susresti u balunu.	Aktivno slušaju ritmičke figure i ponavljaju ih.	Grupni rad, metoda demonstracije, metoda slušanja
	Nakon zagrijavanja, djeci će biti pušten isječak iz istarske narodne pjesme „Balun“. Melodiju će poslušati tri puta, a svaki put djeca će imati drugačiji zadatak. Kod prvog slušanja obratit će pozornost na tempo i	Slušanje skladbe, razgovor o dinamici i tempu	Metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, frontalni rad

Glavni dio 30 minuta	dinamiku. Djeca će imati zadatak obratiti pozornost je li glazba brza ili spora, tiha ili glasna. Kod drugog slušanja djeci će biti zadatak da obrate pozornost na izvođački sastav. Nakon odslušanog isječka pjesme upitat će ih se: "Koje ste instrumente čuli u pjesmi?" Nakon razgovora, pokazat će im se i opisati fotografije roženice i harmonike. Objasnit će im se važnost istarskog baluna i njegove glavne karakteristike. Nadalje, pjesmu će se otpjevati slogovima "na" kako bi djeca što bolje usvojila melodiju pjesme. Pjevanje će biti popraćeno pljeskanjem dlanom o dlan i tako usvojiti ritam pjesme. Nakon razgovora, djeca će ustati i slobodno se rasporediti po prostoriji. Pokazat će im se osnovne korake baluna koje će djeca ponavljati i na koncu usvojiti. Ples će se započeti usvajanjem prve figure koja se naziva <i>šetnja</i>. Staviti će ruke na bokove i hodati u krug s manjim titrajima tijela. Drugu figuru koju će naučiti je <i>prebiranje</i>. Izvodi se hodanjem unaprijed četiri koraka, a peti i šesti korak je naskok na suprotnoj nozi. Zadnja figura koju će usvojiti je <i>vrtnja</i>. Par je okrenut licem jedno prema drugom i okreću se za 180 stupnjeva.	Upoznavanje novih instrumenata. Sudjelovanje u pjevanju, usvajanju melodije i ritma. Pažljivo slušanje uputa za pravilno izvođenje plesnih koraka.	Metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, frontalni rad Metoda usmenog izlaganja, metoda učenja pjesme po sluhu, metoda demonstracije, frontalni rad Metoda usmenog izlaganja, metoda demonstracije, metoda ponavljanja, frontalni rad, rad u paru

	Ples će se najprije učiti bez glazbe, a kad se usvoje koraci uz glazbu.		
Završni dio 5 minuta	U završnom dijelu aktivnosti djeca će sjesti i opustiti tijelo vježbama za disanje. Prije kraja razgovarat će se o tome kako se osjećaju i što im se najviše sviđalo.	Djeca aktivno sudjeluju u razgovoru.	Metoda usmenog izlaganja, metoda demonstracije, grupni rad, frontalni rad

TIJEK AKTIVNOSTI

Dana 15. lipnja 2020. godine održana je treća glazbena aktivnost u skupini djece predškolskog uzrasta. Za ovu aktivnost izabran je narodni ples „Balun“ kojeg se najprije slušno analiziralo, a kasnije plesalo.

Zamišljena aktivnost započela je po završetku doručka u sobi dnevnog boravka. Djeca su zauzela mjesta po prostoriji nakon čega su uslijedile tjelesne vježbe. Vježbe su sadržavale ritmičke figure s kojima su se djeca kasnije susrela u balunu. Bili su vrlo zainteresirani za vježbanje i trudili se što bolje izvesti ritmičke figure.

Slika 11. Vježbanje uz sadržaj ritmičkih figura⁴⁵

Po završetku zagrijavanja djeca su sjela u polukružnu formaciju na tlo i pažljivo slušala daljnje upute. Uslijedilo je slušanje isječka iz narodnog plesa baluna kojeg se

⁴⁵ Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

reproduciralo tri puta. Prije prvog slušanja djeca su dobila zadatak obratiti pozornost na tempo i dinamiku, to jest brzinu i glasnoću isječka. Pažljivim slušanjem djeca su zaključila da je balun brz i glasan. Kod drugog slušanja bio im je zadatak obratiti pozornost na izvođački sastav. Na pitanje „Koje ste instrumente čuli u pjesmi?“ dobiveni su različiti odgovori poput harmonike, trube, flaute. Iz ovih odgovora moglo se zaključiti da djeca dobro raspoznaju instrumente jer su znala da glazbalo koje svira u balunu pripada puhaćim instrumentima. Pokazana im je fotografija harmonike koju su tijekom slušanja prepoznali, a zatim fotografiju roženica. Objasnio im se način sviranja roženice te važnost tog instrumenta na istarskom području. Kod zadnjeg slušanja dobili su zadatak da još jednom pažljivo slušaju pjesmu jer će zatim oni pjevati sa slogom „na“. Djeca su odlično interpretirala melodiju i ponovili su je nekoliko puta različitom dinamikom, a zatim su ustala i slobodno se rasporedila po prostoriji. Demonstriralo im se osnovne plesne korake baluna nakon čega je započelo usvajanje tih koraka. Figuru šetnje i prebiranja najprije se vježbalo na mjestu bez glazbe, a zatim s glazbom. Kad su već usvojili prve dvije plesne figure, formirao se krug u parovima. Prije puštanja glazbe demonstriralo im se zadnju figuru vrtnja.

Slika 12. Plesanje plesne figure prebiranje⁴⁶

⁴⁶ Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

Usvajanjem svih figura djeca su bila sprema za plesanje uz glazbu. Dobila su uputu da će se tijekom reprodukcije glazbe više puta mijenjati figure. Veselili su se plesu, a najviše ih je radovalo mijenjanje figura.

Slika 13. Plesanje plesne figure vrtnja⁴⁷

Po završetku aktivnosti sjeli su na tlo i opustili se uz vježbe disanja. Na pitanje „Što vam se najviše sviđelo?“ dali su različite odgovore poput analiziranje instrumenata, plesanje vrtnje, a najviše im se sviđelo plesanje u parovima.

⁴⁷ Izvor: Foto-arhiva, Baldaš, 2020.

5. ZAKLJUČAK

Nematerijalna kulturna baština, koja se danas nalazi na listama zaštićenih kulturnih dobara, nekad je bila sastavni dio života naših predaka. Takva se kultura prenosila iz generacije u generaciju, a danas imamo čast upoznati se s njom i njegovati je za daljnje naraštaje. O tradiciji Istre vrlo je malo zapisanih podataka jer se znanje i vještina prenosila usmenom predajom. Stoga je upoznavanje djece s tradicijom u očuvanju tradicije izričito važna jer su upravo ona budući prenositelji znanja daljnjim naraštajima.

Dijete svoja glazbena iskustva započinje u najranijoj dobi, a tijekom rasta i razvoja s glazbom se susreće gotovo na svakom koraku. Zadatak roditelja, odgojitelja i učitelja je upoznati i predstaviti te uključiti glazbu u dječji razvoj. Ona omogućuje djetetu način izražavanja poput emocija sreće, ljutnje, zadovoljstva, a da pritom nisu potrebne riječi.

Vizija Dječjeg vrtića „Crvenkapica“ je da dijete raste u sigurnom, lijepom i poticajnom okruženju. U takvom odrastanju nužno je djeci prikazati tradicijsku glazbenu ljepotu kao nešto posebno što nas stalno okružuje i daje osjećaj veselja. Upoznavanjem djece s tradicijskim pjevanjem, instrumentima i plesom postoji veća mogućnost da će ih navedeno zainteresirati i da će prema tome razviti ljubav. Odgojitelji ovdje preuzimaju veliku ulogu jer upravo oni mogu u svojem radu prikazati djeci ljepotu tradicije i tradicijskog folklor.

6. LITERATURA

1. Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012) *Folklorni plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
2. Ceribašić, N. (2013) *Blaga Hrvatske: Neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*. Zagreb: Mozaik knjiga.
3. Demarin, L. (2018) *Istarska ljestvica u djelima hrvatskih skladatelja*. Split: Umjetnička akademija.
4. Gortan-Carlin, I. P., Pace, A. i Denac, O. (2014) *Glazba i tradicija: Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
5. Gospodnetić, H. (2015) *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1*. Zagreb: Mali profesor d.o.o.
6. Marušić, D. (1995) *Piskaj, sona, sopi: Svijet istarskih glazbala*. Pula: Castropola
7. Matetić Ronjgov, I. (2005) *Čakavsko-primorska pjevanika*. Rijeka: Ustanova „Ivan Matetić Ronjgov“.
8. Petrović, T. (2013) *Osnove teorije glazbe*. Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara.
9. Vuković, J. (2011) *Nematerijalna baština*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.
10. Doliner, G. (2009) Tanko i debelo. Službena stranica Istrapedije: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1153/tanko-i-debelo>, 8.06.2020.
11. Službena stranica Dječjeg vrtića „Crvenkapica“ Poreč, <http://www.dvcrvenkapica.hr/>, 10.06.2020.
12. Službena stranica Proleksis enciklopedija, 04.05.2020., <https://proleksis.lzmk.hr/36075/>

Popis fotografija s interneta:

1. Mih i mišnice (<http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/mih-i-misnice>, 30.05.2020.)
2. Roženica (<http://us-mbrasana.skole.hr/fotogalerija?show=album&id=4>, 30.05.2020.)
3. Duplice (<http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/dvojnice>, 30.05.2020)
4. Šurle (<http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/detail/42/surle/>, 30.05.2020.)
5. Sopelica (<http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/sopelice>, 30.05.2020.)

7. SAŽETAK

U ovom se radu govori o tradicijskom glazbovanju kojeg je važno sačuvati i prenositi na buduće generacije. Potrebno je njegovati tradicijsku kulturu, služiti se njome i njegovati je. Glazbena tradicija istarskog naroda razvijala se kroz dugi niz godina, a danas je imamo čast upoznati i služiti se njome. Ples poput baluna, pjevanje „na tanko i debelo“ te instrumenti poput miha, roženica i šurla samo su dio istarskog folklor.

Glazbene aktivnosti u dječjem vrtiću „Crvenkapica“ u Poreču održane su s ciljem upoznavanja djece s tradicijskim glazbovanjem istarskog područja. Aktivnosti su se održale u tri skupine različitog uzrasta. Djeca najmlađeg vrtićkog uzrasta usvojila su narodnu pjesmu „Dječja poskočnica“ u obliku brojalice, djeca srednjeg vrtićkog uzrasta usvojila su narodnu pjesmu „Miš mi je polje popasal“ uz pratnju instrumenta, dok su djeca predškolske dobi usvojila narodni ples „Balun“ i njegove plesne korake. U radu je prikazana priprava i jedan od mogućih pristupa u obradi odabranih tema. Aktivno pjevanje, vesela atmosfera i dječji osmjesi bile su samo neke od reakcija djece na tradicijsku glazbu. Želja za spoznajom novih pjesama, radost pjevanja i veselje plesanja bio je konkretan znak da se tradicija može očuvati za buduće naraštaje te da je glavni cilj glazbenih aktivnosti ispunjen.

Ključne riječi: tradicija, istarsko-primorska glazba, glazba u vrtiću, Dječji vrtić „Crvenkapica“ Poreč

8. SUMMARY

The focus of this paper is on the importance of preserving traditional folk music and teaching new generations about it. Traditional cultural expressions need to be cherished and we have to keep using them. Istrian musical tradition has been evolving over the course of many years and today we have the honor of being able to enjoy it. Balun dance, "na tanko i debelo" singing and musical instruments such as mih, roženice, and šurle are segments of Istrian folklore.

In order to introduce children with the traditional music of Istra, organized musical workshops in "Crvenkapica" Kindergarten in Poreč. I held the activities in three different age groups. The youngest children learned to sing a traditional song "Dječja poskočnica", the older ones were taught the traditional song "Miš mi je polje popasel" accompanied with a musical instrument, whereas the oldest children acquired traditional dance "Balun" dance. The young ones' feedback was positive, and some of their reactions to the traditional music were singing actively, smiling and, in general, a joyful atmosphere. This work presents the preparation and one of the possible approaches in processing the selected topic. Eagerness to learn new songs and joy over singing and dancing were a clear sign that tradition can be preserved for future generations, and that the main goal of the musical workshops has been accomplished.

Key words: tradition, the music of Istra and Primorje, music in kindergarten, "Crvenkapica" Kindergarten Poreč